

Důvěra k některým mezinárodním institucím a postoje k zahraniční politice a roli USA ve světě

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2005, v05-02</i>
Otázky:	<i>PM.57, PM.65</i>
Termín terénního šetření:	<i>14. – 21. 2. 2005</i>
Počet respondentů:	<i>1083</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>24. března 2005</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V únorovém šetření Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR realizovaném v rámci projektu Naše společnost 2005 jsme položili respondentům otázku, zda důvěřují vybraným mezinárodním institucím.¹ Jednotlivé instituce jsou seřazeny sestupně podle míry vyjádřené důvěry (viz tabulku 1).

Tabulka 1: Důvěra k vybraným mezinárodním institucím (v %)

	důvěřuje		nedůvěřuje		Neví
	rozhodně	spíše	spíše	rozhodně	
OSN	12	49	20	6	13
EU	8	48	29	6	9
NATO	8	40	28	10	14

U všech sledovaných mezinárodních institucí převažuje důvěra nad nedůvěrou. Relativně nejširší důvěře se mezi nimi přitom už tradičně těší Organizace spojených národů, k níž pozitivní vztah vyjádřily tři pětiny (61 %) dotázaných, zatímco nedůvěru dala najevo asi čtvrtina (26 %) respondentů. Nadpoloviční podíl dotázaných (56 %) vyslovil důvěru také ve vztahu k Evropské unii, přičemž podíl nedůvěřujících v tomto případě mírně přesahoval úroveň jedné třetiny (35 %). Relativně nejmenší podíl důvěřujících, který se pohyboval těsně pod hranicí jedné poloviny (48 %), jsme zaznamenali u NATO, kterému téměř dvě pětiny (38 %) občanů naopak nedůvěřují.

Všem mezinárodním organizacím důvěřují poněkud častěji lidé s dobrou životní úrovní a dotázaní z věkových skupin do 30 let, zejména pak ti, kterým je méně než 20 let. Analýza rovněž ukázala, že z hlediska politického sebeznačení

¹ Otázka: „Důvěřujete či nedůvěřujete Evropské unii (EU), Severoatlantické alianci (NATO), Organizaci spojených národů (OSN)?“

dotázaných se důvěra k uvedeným institucím zvyšuje zároveň s posunem od levého k pravému okraji politické škály. Pravolevé politické členění přitom zdaleka nejvýrazněji diferencuje postoje k NATO, u kterého v celé levé části spektra převažuje nedůvěra nad důvěrou, zatímco u vztahu k EU a zejména k OSN jsou rozdíly z tohoto pohledu poněkud mírnější. V případě EU byla zaznamenána převaha nedůvěry pouze mezi respondenty řadícími se výrazně nalevo od středu, u OSN pak důvěra převažovala v rámci celého politického spektra (viz tabulku 2).

Tabulka 2: Důvěra/nedůvěra k institucím podle sebezařazení na pravolevé škále

	NATO		EU		OSN	
	důvěra	nedůvěra	důvěra	nedůvěra	důvěra	nedůvěra
levice	24	67	30	62	46	43
levý střed	36	50	47	43	55	33
střed	44	38	59	29	59	24
pravý střed	67	23	67	27	71	19
pravice	74	22	72	28	77	18

Pozn.: „Levice“ – respondenti, kteří se zařadili do bodů 1, 2 nebo 3 na jedenáctibodové pravolevé škále; „levý střed“ – body 4 a 5; „střed“ – bod 6; „pravý střed“ – body 7 a 8; „pravice“ – body 9, 10 nebo 11.

V tabulce 3 je uvedeno srovnání aktuálních výsledků s šetřeními, které CVVM uskutečnilo v minulosti.

Tabulka 3: Důvěra k vybraným mezinárodním institucím – srovnání (%)

	XI/03	III/04	V/04	XI/04	II/05
OSN	64	70	64	62	61
EU	57	56	64	55	56
NATO	50	57	49	49	48

Pozn.: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně důvěřuje“ a „spíše důvěřuje“.

Z přehledu v tabulce vyplývá, že oproti listopadu 2004 se postoje českých občanů k mezinárodním institucím nijak nezměnily. V delším výhledu lze říci, že stávající hodnocení OSN a NATO se statisticky neliší od většiny dosavadních výzkumů s výjimkou března 2004, kdy sběr dat (15. – 22. 3. 2004) probíhal bezprostředně po pumovém atentátu na madridském vlakovém nádraží Atocha, což se tehdy zřejmě projevilo v přechodném zvýšení důvěry v obě uvedené instituce, které se však již o dva měsíce později nepotvrdilo. Podobné tvrzení platí i o postoji k Evropské unii, kde ojedinělý pozitivní výkyv oproti obvyklé úrovni byl zachycen v květnu 2004, kdy se ČR stala členskou zemí EU.

Do únorového šetření jsme dále vedle jiných zahraničněpolitických témat zařadili i baterii otázek, která zkoumala postoje české veřejnosti k americké zahraniční politice a k roli, kterou Spojené státy hrají v současném světě.²

² Otázka: „Přečtu Vám několik výroků o zahraniční politice USA a vy mi, prosím, ke každému z nich řekněte, zda s ním souhlasíte, nebo nesouhlasíte.“ (dále viz tabulku 1)

Tabulka 4: Postoj k výrokům o zahraniční politice a roli USA ve světě (%)

	souhlasí		nesouhlasí		neví
	rozhodně	spíše	spíše	rozhodně	
USA usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa.	8	39	31	13	9
Jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství.	21	43	21	3	12
USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv.	9	39	29	11	12
USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.	39	37	12	2	10
USA mají právo postupovat proti nedemokratickým režimům i za použití vojenské síly.	4	14	37	33	12
Současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět.	13	30	29	11	17

Pozn.: Procenta v řádku.

Jak ukazují výsledky šetření zaznamenané v tabulce 4, tři čtvrtiny lidí v České republice (76 %) zastávají názor, že USA v zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy, a téměř dvě třetiny (64 %) si myslí, že neberou ohled na mínění světového společenství. Podle více než dvou pětín respondentů (43 %) současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět, přibližně stejně velká část (40 %) zastává opačné mínění. Podobně výrazně rozštěpená je česká společnost i v názorech na to, zda Spojené státy ve své zahraniční politice usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa, když 47 % občanů s takovým tvrzením souhlasí, zatímco 44 % je odmítá. V případě otázky, zda USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv, mírně převažuje mínění, že ano, když souhlas s takovým tvrzením dala najevo necelá polovina dotázaných (48 %) oproti dvěma pětinám (40 %) nesouhlasících. Názor, že Spojené státy mají právo ve vztahu k nedemokratickým režimům použít vojenskou sílu, zastává méně než pětina obyvatel ČR (18 %), sedm z deseti občanů je naopak proti.

Tabulka 5: Souhlas/nesouhlas s výroky o zahraniční politice a roli USA ve světě

	III/2003	V/2004	II/2005
USA usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa.	44/49	47/44	47/44
Jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství.	73/21	64/26	64/24
USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv.	48/42	51/38	48/40
USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.	82/13	76/15	76/14
USA mají právo postupovat proti nedemokratickým režimům i za použití vojenské síly.	20/71	22/64	18/70
Současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět.	57/31	42/41	43/40

Pozn.: Údaje v tabulce reprezentují součty podílů příslušných variant odpovědí „spíše“ a „rozhodně“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Stejnou baterii otázek jsme použili již dříve ve výzkumech uskutečněných v březnu 2003 a květnu 2004. Z porovnání výsledků je patrné, že oproti květnu

2004 nedošlo k žádnému výraznému posunu v názorech veřejnosti. Jedinou statisticky významnou změnou je pokles podílu zastánců názoru, že USA mají právo použít vojenskou sílu proti nedemokratickým režimům, o 4 procentní body a vzestup podílu odpůrců této myšlenky o 6 procentních bodů. V březnu 2003, kdy šetření časově kolidovalo s eskalací napětí okolo Iráku, byly postoje české veřejnosti k americké zahraniční politice v některých ohledech podstatně kritičtější. Zejména podíl těch, kdo považovali stávající zahraniční politiku USA za hrozbu pro svět, byl v roce 2003 vyšší než v obou pozdějších výzkumech. Patrný pokles oproti roku 2003 jsme shodně zaznamenali i v případě přesvědčení, že jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství (o 9 procentních bodů) a že USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy (o 6 procentních bodů).

Uvedené výsledky, které se týkají jednotlivých zkoumaných výroků, lze shrnout do jediného indikátoru, který ukazuje postoj české veřejnosti k americké zahraniční politice prostřednictvím vzájemné relace mezi počty pozitivních a negativních vyjádření na její adresu u každého jednotlivého respondenta. Tyto relace byly následně uspořádány do pěti kategorií (viz tabulku 6).

Tabulka 6: Postoj k zahraniční politice USA (v %)³

	III/2003	V/2004	II/2005
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	5	5	4
převážně pozitivní	16	21	19
neutrální nebo smíšený	17	24	25
převážně negativní	32	28	26
jednoznačně negativní	30	22	26

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z výsledků vyplývá, že více než polovina občanů (52 %) se k americké zahraniční politice a roli USA ve světě staví převážně nebo zcela jednoznačně kriticky, zatímco pozitivně je vnímá necelá čtvrtina české populace (23 %). Čtyři ze sta Čechů starších 15 let pak americkou zahraniční politiku přijímají zcela bezvýhradně. V porovnání s květnem 2004 se mírně zvýšil podíl jednoznačně kriticky naladěných respondentů (o 4 procentní body), celkově však aktuální postoje české veřejnosti k americké zahraniční politice vyznívají méně vyhrčeně než v březnu 2003, kdy převážně nebo jednoznačně negativní vnímání této politiky charakterizovalo více než tři pětiny populace (62 %).

Tabulka 7: Postoj k zahraniční politice USA podle stranických preferencí (%)

	ODS	KDU-ČSL	ČSSD	KSČM
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	8	6	5	1
převážně pozitivní	26	21	19	5
neutrální nebo smíšený	28	36	21	13
převážně negativní	24	19	25	29
jednoznačně negativní	14	18	30	52

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z tabulky 7 je patrné, že podle stranických preferencí relativně nejpriznivěji americkou zahraniční politiku vnímají příznivci ODS, i když i mezi nimi převažují spíše kritické hlasy (38 %) nad pozitivním hodnocením (34 %). Naopak nejkritičtější jsou v tomto směru podle očekávání voliči KSČM. Z hlediska

³ Do kategorie „jednoznačně pozitivní“ jsou zařazeni respondenti s převahou pěti či šesti výroků podporujících nebo kladně hodnotících americkou zahraniční politiku či roli ve světě, v kategorii „převážně pozitivní“ jsou ti s převahou dvou až čtyř takových vyjádření a v kategorii „neutrální nebo smíšený“ figurují lidé, u nichž byl rozdíl mezi příznivými a nepříznivými stanovisky buď nulový, nebo charakterizovaný převahou pouze jediného výroku na jednu či druhou stranu. Kategorie „převážně negativní“ a „jednoznačně negativní“ byly stanoveny analogicky kategoriím „převážně pozitivní“ a „jednoznačně pozitivní“.

sebezařazení na pravolevé politické škále je hodnocení zahraniční politiky USA poněkud příznivější v její pravé části a zejména na jejím pravém okraji, jak ukazuje tabulka 8.

Tabulka 8: Postoj k zahraniční politice USA podle sebezařazení na pravolevé škále (%)

	levice	levý střed	střed	pravý střed	pravice
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	1	2	3	7	9
převážně pozitivní	6	13	16	28	40
neutrální nebo smíšený	14	16	30	28	20
převážně negativní	36	31	26	20	19
jednoznačně negativní	43	38	25	17	12

Pozn.: „Levice“ – respondenti, kteří se zařadili do bodů 1, 2 nebo 3 na jedenáctibodové pravolevé škále; „levý střed“ – body 4 a 5; „střed“ – bod 6; „pravý střed“ – body 7 a 8; „pravice“ – body 9, 10 nebo 11.

Tabulka 9: Postoj k zahraniční politice USA podle důvěry v NATO (%)

	rozhodně důvěřuje	spíše důvěřuje	spíše nedůvěřuje	rozhodně nedůvěřuje
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	21	5	2	0
převážně pozitivní	49	26	9	2
neutrální nebo smíšený	18	32	17	9
převážně negativní	9	23	32	26
jednoznačně negativní	3	14	40	62

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Údaje v tabulce 9 ukazují, jak názory na americkou zahraniční politiku úzce souvisejí s důvěrou k Severoatlantické alianci. Jak je z tabulky zřejmé, ti, kdo NATO „rozhodně důvěřují“, hodnotí americkou zahraniční politiku v naprosté většině pozitivně (70 %). Naproti tomu už u skupiny dotázaných, kteří NATO pouze „spíše důvěřují“, začínají mírně převažovat kritické postoje (37 %) nad pozitivními (31 %), mezi nedůvěřujícími pak kritika americké zahraniční politiky a role USA ve světě zcela dominuje.

Tabulka 10: Postoj k zahraniční politice USA podle postoje k útoku na Irák (%)

	rozhodně souhlasí	spíše souhlasí	spíše nesouhlasí	rozhodně nesouhlasí
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	17	10	2	0
převážně pozitivní	60	39	13	5
neutrální nebo smíšený	15	30	25	12
převážně negativní	4	14	35	29
jednoznačně negativní	4	7	25	54

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Data z únorového výzkumu také umožňují konfrontovat mínění o americké zahraniční politice a roli USA ve světě s postojem české veřejnosti k válce v Iráku. Jak ukazuje tabulka 10, stoupenci vojenského útoku na Irák hodnotí americkou zahraniční politiku v naprosté většině pozitivně nebo alespoň neutrálně, odpůrci války se k americké zahraniční politice a k roli USA ve světě staví převážně kriticky.

Analýza podle základních sociodemografických znaků dále ukázala, že proamerické postoje jsou poněkud typičtější pro lidi s dobrou životní úrovní, mladé ve věku 15 až 19 let a studenty.

